

Alla ombord!

Det salutogena museet

Processutvärdering
Första året, januari – september 2008
David Hulth Wallgren

INNEHÅLL

1.	SAMMANFATTNING
2.	INLEDNING
2.1	Förord
2.2	Om utvärderingen
3.	BAKGRUND
3.1	Projektbakgrund
Faktaruta 1	Övergripande mål 2008
3.2	Teoretisk utgångspunkt
4.	GENOMFÖRANDE
4.1	Samarbetet – förväntningar och utgångspunkter
4.2	Så har arbetet organiserats
4.3	Så har rummet tagit form
4.4	Bliss-symboler
5.	RESULTAT
5.1	Allmänt om erfarenheter och resultat
5.2	Hur lever verksamhet och erfarenheter vidare?
5.3	Hur sprids resultaten?
Faktaruta 2	Statistik
Faktaruta 3	Aktiviteter och delmål 2009
Bilagor	1. Kontaktlista
	2. Organisationsplan
	3. Datum för mötesredovisning
	4. Lista på presskontakter/Tidningsklipp
	5. Info-pdf
	6. Kopior på pressklipp

1. SAMMANFATTNING

Alla ombord! - det salutogena museet är ett treårigt projekt som pågår från 2008 till 2010. Projektet är ett samarbete mellan Vasamuseet/Statens maritima museer, Rädda Barnen, RBU Stockholms län, Specialpedagogiska Skolmyndigheten, Karolinska universitetssjukhusets barndivision i Solna och Huddinge samt Handisam. Projektet genomförs med stöd från Allmänna arvsfonden.

Den första etappens mål är att utveckla, bygga och öppna ett nytt pedagogiskt rum på Vasamuseet. Huvudmålsättningen är att skapa förutsättningar för barn och unga med olika funktionsbehov att få tillgång till och kunna tillgodogöra sig, uppleva och aktivt delta i den pedagogiska verksamheten som erbjuds på jämställda villkor.

Genomförande

Arbetet med det nya pedagogiska rummet på Vasamuseet har pågått under 2008 och invigs den 28 november. Arbetet har skett genom fem arbetsgrupper. Totalt har cirka 60 personer varit involverade i projektet. Projektägare och projektmedarbetare är överlag mycket nöjda med hur arbetet har gått. Faktorer som har bidragit till det lyckade arbetet är:

- (1) god förankring (teoretiskt, men även internt på museet vilket har gett medarbetarna möjlighet att ägna tillräckligt med tid till projektet),
- (2) gott samarbetsklimat mellan projektets samarbetsparter,
- (3) givande rådgivning och ett bra barnperspektiv tack vare projektets expertgrupp som består av barn i åldrarna 7-14 år,
- (4) bra projektledning och organisation.

Resultat

- Målen för etapp ett har i stora drag uppnåtts, eller kommer att uppnås (när rummet invigs).
- Budget och tidplan har kunnat hållas.
- Verksamheten lever vidare genom att projektet fortsätter som planerat med etapp 2 och 3.
- Goda förutsättningar finns också för att för att verksamhet och erfarenheter ska leva vidare genom en organisation som kan fungera som resurscenter som kan inspirera och handleda andra parter i landet och internationellt.
- Erfarenheter sprids via hemsida - www.maritima.se/allaombord.aspx. Det finns även informationsblad på svenska och engelska som har spridits via e-post. Pressmeddelande har skickats ut vid starten av projektet. Marknadsföringen intensifieras i samband med öppnandet. Studiebesök, föredrag, seminarier och mässor.
- Representanter för målgruppen har deltagit i genomförande genom en expertgrupp, bestående av sju barn och unga i åldrarna 7-14 år.

Denna utvärdering lämnas till Allmänna arvsfonden ungefär två månader innan det pedagogiska rummet på Vasamuseet invigs. En större utvärdering kommer att göras under den tredje etappen.

2. INLEDNING

2.1 Förord

Alla ombord! - det salutogena museet är ett treårigt projekt som pågår från år 2008 till 2010. Projektet är ett samarbete mellan Statens maritima museer, Rädda Baren, RBU Stockholms län, Specialpedagogiska Skolmyndigheten, Karolinska universitetssjukhusets barndivision i Solna och Huddinge samt Handisam. Projektet genomförs med stöd av Allmänna arvsfonden.

Huvudsyftet med projektet är att skapa förutsättningar för att barn och unga med olika funktionsbehov får tillgång till och kan tillgodogöra sig, uppleva och aktivt delta i den pedagogiska verksamheten som erbjuds på jämställda villkor. Teoretisk utgångspunkt har bland annat varit socialläkaren Aaron Antonovskys tankar om det salutogena, hälsofrämjande, perspektivet. Även pedagogen Lev Vygotskijs tankar och utvecklingszoner och ett sociokulturellt synsätt på lärande har varit betydelsefullt.

Projektet genomförs i tre etapper. Mål för år ett är att utveckla, konstruera och öppna det nya pedagogiska rummet på Vasamuseet. Öppningen äger rum den 28 november 2008. Utvärderingen för den första etappen skrivs således när cirka nio månader av ett treårigt projekt har förflutit och två månader innan det nya rummet och verksamheten där öppnar. Projektet har för avsikt att under det tredje året genomföra en större utvärdering kring hela arbetet. I den utvärderingen kommer vi att inkludera den dokumentation och de utvärderingsresultat som genomförts under 2008 och 2009. Materialet kommer bland annat att publiceras i bokform så att det kan användas av dem som vill arbeta med samma koncept.

Vi har valt att genomföra en proaktiv processutvärdering som förutom dokumentation bygger på interjuver. Dessa intervjuer har gjorts med olika projektmedarbetare och med barn som ingår i den så kallade expertgruppen. Vi kan således redogöra för processen och för de resultat vi hitintills uppnått och vad vi kommer att uppnå under resterande del av projektår ett. Vi har främst velat titta på de förväntningar som finns i starten och hur resultaten och funderingarna är ett antal månader senare.

Carina Ostenfeldt
Projektledare/konceptutvecklare
September 2008

1.2 Om utvärderingen

Undertecknad har fått i uppdrag att göra en utvärdering av *Alla ombord!* Utvärderingen har en processuell karaktär, vilket innebär att jag har haft möjlighet att träffa och intervju personer som deltar i projektet under arbetets gång.

Från Allmänna arvsfonden, som finansierar delar av projektet, finns krav på en mål- och resultatstyrd utvärdering. Naturligtvis ska det kravet tillgodoses. Genom den här utvärderingen vill vi emellertid beskriva arbetet ur flera perspektiv. Vi vill att erfarenheterna ska kunna leva vidare och att de ska kunna läsas och förstås även av utomstående.

Som framgår nedan är en av målsättningarna med *Alla ombord!* att etablera ett synsätt, eller rent av en filosofi, kring pedagogik i allmänna miljöer. Av det skälet är det särskilt viktigt att erfarenheterna kan läsas av personer som inte har någon förförståelse för projektet.

Med Allmänna arvsfondens mall för utvärdering som utgångspunkt har vi gjort en uppdelning av de olika delarna i utvärderingen. De delar som faller inom ramen för mitt uppdrag handlar om: bakgrund (varför startade projektet/vad ville man åstadkomma), genomförande (hur har målen uppnåtts, vilka framkomliga vägar har funnits, vilka hinder har stötts på), och resultat (vilka föreningar, organisationer eller myndigheter har man samarbetat med, hur har man samarbetat och hur ser samarbetet ut i dag, hur sprids resultatet). Övriga punkter ansvarar projektledaren för.

Alla ombord! invigs först i november och denna utvärdering ska vara klar 1 oktober. Vi tar ändå fasta på de mål som vi kan uttala oss om. Ytterligare fördjupning kring måluppfyllelse görs i nästa års redovisning.

Utvärderingen bygger på ett antal intervjuer med personer som deltar i projektet. Personer som har intervjuats är projektledare Carina Ostenfeldt, samt en representant från respektive samarbetsorganisation (Robert Olsson, Vasamuseet/Statens maritima museer, Kent Holmström, lekterapin på Karolinska universitetssjukhuset, Wern Palmius, Specialpedagogiska institutet/Specialpedagogiska skolmyndigheten, Jessica Stjernström, RBU i Stockholms län, Christina Wahlund Nilsson, Rädda Barnen, Carl Älfvåg/Anita Boman, Handisam). Därtill har ytterligare två personer från Vasamuseet intervjuats: Inger Elgested, pedagog, och Peter Dans, tekniker/snickare. Sist men inte minst har två personer från expertgruppen intervjuats: Filippa Kritz och Therese Sundqvist.

Intervjuerna har gjorts i två etapper. Den första omgången gjordes mars – juni 2008, och den andra omgången i september 2008. Tanken med två intervjuomgångar var att projektägarna skulle ha möjlighet att uttala sig om hur de upplever att målen och förväntningarna har infriats.

David Hulth Wallgren
Utvärderare

3. BAKGRUND

3.1 Projektbakgrund

Idén till *Alla ombord!* kom från Carina Ostenfeldt. Hon ville skapa ett projekt för att etablera ett nytt sätt att tänka kring tillgänglighet. Hon såg att arbeten med tillgänglighetsfrågor ofta tenderar att uppfattas som betungande och att lösningar allt som oftast befäster skillnader mellan individer snarare än bejakar möjligheter att tänka nytt. När en organisation, en skola, en myndighet eller ett företag ska tänka kring tillgänglighet så slutar det i många fall med "handikappanpassade" särlösningar där personer med olika behov får olika förutsättningar, trots att ambitionen borde vara den motsatta. Carina Ostenfeldt ville visa att ett tillgänglighetsperspektiv kan berika en verksamhet på ett sätt som tillkommer alla dem som tar del av verksamheten eller arbetar med den.

- Jag ville skapa ett projekt som lyfter fram de positiva aspekterna av arbetet med det man brukar kalla tillgänglighetsfrågor. Jag ville visa att det ligger en otroligt stor utvecklingspotential i ett sådant arbete, och att det inte behöver vara svårt, dyrt och fult, vilket är vanliga uppfattningar, säger Carina Ostenfeldt.

Hon bestämde sig för att ett museum vore en lämplig plats för det tilltänkta projektet. Till en början fanns inget specifikt museum att samarbeta med, men Vasamuseet visade snabbt intresse. Vasamuseet/Statens maritima museer (SMM) gav besked om att finansiera den första etappen. Det arbetet ledde bland annat fram till en genomarbetad projektplan och en ansökan till Allmänna arvsfonden. En stor fördel i den här tidiga fasen var att två personer från SMM hade erfarenhet av arbete med liknande projekt.

Vasamuseet gav projektet ett rum på museets entréplan att jobba med. På så sätt har *Alla ombord!* fått den karaktär av ett experiment som man från början ville åstadkomma. Målet var att skapa en pedagogisk verksamhet där ett tillgänglighetsperspektiv fanns med från grunden. Barn och ungdomar skulle kunna besöka rummet och oavsett behov ha möjlighet att ta del av den pedagogiska verksamheten på lika villkor. Om exempelvis en skolklass besöker rummet så ska alla i klassen ha samma möjligheter att delta i de aktiviteter och de utbildningsmoment som sker där. Det gällde alltså att funktionsutveckla istället för att handikappanpassa.

För att kunna genomföra projektet behövdes fler samarbetsparter, utöver Vasamuseet/Statens maritima museer, och Carina Ostenfeldt fick snabbt besked från samtliga organisationer som tillfrågats. Dessa var Rädda Barnen, Rörelsehindrade barn och ungdomar i Stockholms län (RBU), Handisam, Specialpedagogiska institutet/Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) och Karolinska universitetssjukhusets Barndivision/lekterapin i Solna och Huddinge.

Faktaruta 1: Projektets övergripande mål år 2008

- Att skapa förutsättningar för att barn och unga med olika funktionsbehov får tillgång till och kan tillgodogöra sig, uppleva och aktivt delta i den pedagogiska verksamheten som erbjuds på jämställda villkor.
- Att integrera en mångfunktionalitet i den pedagogiska verksamheten och i de olika momenten. Att motverka så kallade särartslösningar och på så sätt få fler och nya besökare.
- Att verka för att de pedagogiska momenten även kan fungera som aktiv rehabilitering/habilitering.
- Att utgöra en mötesplats och diskussionsarena för värdefrågor kring barns rätt till full tillgång till den museipedagogiska verksamheten, fritid och kultur oavsett funktionsbehov.
- Att utgöra ett pedagogiskt profilprojekt som verkar för en hållbar och integrerad kompetensutveckling rörande tillgänglighetsfrågor internt och externt inom såväl musei- som andra verksamhetsområden för barn och unga.
- Att genom pedagogisk metodutveckling utifrån tillgänglighetsperspektiv på Vasamuseet utveckla den pedagogiska kompetensen på myndighetens övriga två museer.
- Att verksamheten ska kunna fungera som en resurs inom myndighetens interna lärande kring tillgänglighetsfrågor så att beställarkompetensen höjs. Att på sikt fungera som ett resurscentrum för andra museer.
- Att hitta arbetsformer och upplägg som gör arbetet med tillgänglighetsfrågor till en kreativ utvecklingspotential för hela verksamheten.
- Att undanröja hinder i arbetsmiljön, så att unga personer (20-25 år) med egen erfarenhet av funktionshinder kan arbeta som pedagoger och förebilder i verksamheten.
- Att ett besök hos oss skall vara begripligt, hanterligt och meningsfullt oavsett funktionsbehov

3.2 Teoretisk utgångspunkt

En viktig del i den ideologiska utgångspunkten var kopplingen till Aron Antonovskys teori om vad som främjar hälsa – det salutogena perspektivet. Projektets fullständiga namn är *Alla ombord! Det salutogena museet*.

I ett salutogent perspektiv fokuserar man på det hälsosamma, det som stödjer hälsa, snarare än det sjuka, det patogena. Centralt i Antonovskys teori är begreppet KASAM, som står för ”känsla av sammanhang”.

Med KASAM menas att till exempel en verksamhet ska vara:

- begriplig – syftar på i vilken utsträckning inre och yttre stimuli är greppbara;
- meningsfull – syftar på känslomässig meningsfullhet;
- hanterbar – syftar på att det ska finnas tillgång till resurser som behövs för att hantera en situation.

4. GENOMFÖRANDE

Beskedet att *Alla ombord!* beviljats anslag från Allmänna arvsfonden kom strax före jul 2007. Därefter rivstartade projektet.

4.1 Samarbetet – förväntningar och utgångspunkter

Alla ombord! är ett samarbetsprojekt mellan fem olika parter. Det är fem organisationer med vitt skilda karaktärer. Trots det så har parterna sett sin medverkan som självklar.

- För oss var det självklart att delta. Vi har tagit fram en vision där total tillgänglighet är ett av tre mål. Det är klart att *Alla ombord!* faller inom den visionen, säger Robert Olsson, överintendent på Vasamuseet.

Ett av skälen till att såväl Vasamuseet som de övriga samarbetsparterna var snabba med att hoppa på projektet var just att det fanns en tydlig idé och vision att ta ställning till.

Ett viktigt skäl till att samarbetet fungerat utomordentligt väl har att göra med projektets teoretiska utgångspunkt, som funnits med från första början. Projektledare Carina Ostenfeldt har sedan de allra första kontakterna med samarbetsparterna varit tydlig med att det finns en större och mer långsiktig målsättning än att bara skapa ett nytt rum på Vasamuseet.

- För mig handlar det om att etablera ett perspektiv och ett sätt att tänka. Jag ser det som ett koncept som egentligen kan användas var som helst. Det handlar om mänskliga rättigheter, men också om att utveckla en hel organisation, säger Carina Ostenfeldt.

För samarbetsparterna har detta varit viktigt. De fick tidigt en bild av projektets inriktning. Det har gett dem en möjlighet att, trots sina olikheter, känna samhörighet kring projektets kärna – alltså att funktionsutveckla så att verksamheten fungerar för alla barn, snarare än att handikappanpassa för vissa enskilda barn.

- Jag fastnade direkt för en formulering "inga särlösningar" i projektbeskrivningen. Det blir ofta särlösningar i de här frågorna. En särskild entré till exempel. Då blir de här personerna ännu mer udda. Men här var det så innovativt. Det skulle inte vara några särlösningar, säger Jessica Stjernström, RBU i Stockholms län.

Carl Älfvåg, Handisam, betonar samma nyckelformulering:

- Det är viktigt att man tänker på det generella perspektivet, att man inte gör särlösningar för vissa grupper. Det man gör ska vara så pedagogiskt spännande att det är lika spännande för "brorsan Pelle" som inte har någon funktionsnedsättning. Man ska inte ens behöva tänka den tanken. Det sista man vill är ju att det här rummet ska upplevas som "det där handikapprummet". Det vore ett totalt misslyckande, säger Carl Älfvåg.

Det perspektivet finns i FN:s barnkonvention. Enligt artikel 31 i konventionen har alla barn rätt att till fullo delta i det kulturella livet. Konventionen uppmuntrar också

tillhandahållandet av lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet. Enligt artikel 23 ska varje stat som undertecknat konventionen bidra till fysiskt eller psykiskt handikappades barns största möjliga integrering i samhället och individuella utveckling, innefattande dess kulturella och andliga utveckling.

- Kopplingen till Barnkonventionen är grundläggande. Det är därför vi är med. För oss är det viktigt att vi nu får ytterligare ett exempel på hur konventionen används konkret. Sverige ska ju vara fullt tillgängligt år 2010, då behövs konkreta exempel, säger Christina Wahlund Nilsson, Rädda Barnen.

- Jag bestämde mig för att det här lät som ett intressant projekt när jag hörde Antonovsky. Det är en pedagogisk lag tycker jag. Man får verktyg när man jobbar med de tre elementen (begriplighet, meningsfullhet, hanterbarhet), säger Kent Holmström, lekterapin på Karolinska universitetssjukhuset.

Ett par projektdeltagare att sagt att de initialt fanns en lite farhåga för att de olika samarbetsparterna skulle bevaka sina intressen alltför mycket och inte se till projektets bästa. Efter flera månaders arbete kan de dock konstatera att så inte har blivit fallet.

- Det kan alltid vara så med organisationer med särintressen att de blir lite tondöva. Det är naturligt, det är en del av engagemanget. Men jag tycker att det funkar bra här, säger en projektdeltagare.

4.2 Så har arbetet organiserats

Totalt har cirka 60 personer varit involverade på ett eller annat sätt. De består till cirka hälften av personal från Statens maritima museer. Resterande är extern kompetens. Det har varit en utmaning att organisera arbetet på ett sätt som varit effektivt och som har mött samarbetsparternas förväntningar och möjligheter att delta i det löpande arbetet. För att det skulle fungera skapades en organisation med fem arbetsgrupper.

Det huvudsakliga arbetet med att skapa det pedagogiska rummet har skett genom en pedagoggrupp och en teknikgrupp. Grupperna har bestått av ett antal permanenta deltagare. Ytterligare personer med särskild spetskompetens har anlitats för konsultation och rådgivning.

I teknikgruppen ingår Martin Jämtlid, Peter Dans, Maria Eriksson, Mikael Gustafsson, Per Johansson, Paul Sonesson, Bengt Norling, Tore William-Olsson och Staffan Wikberg.

I pedagoggruppen ingår Torbjörn Ågren, Sofia Dahlquist, Inger Elgestedt, Jessica Stjernström, Christina Wahlund-Nilsson, Wern Palmius och Ann Jacobsson. Externa personer som har deltagit i pedagoggruppen är en BLISS-konstruktör, seglingsexpertis Olof Pipping, arbetsterapeut Maud Hagberg och sjukgymnast Karin Thews, sömmerska Marie Nilsson, konstnär Maria Miesenberger, attributör Jane Bengtsson, scenograf Johan Killgren, målerikonservator Hans-Peter Hedlund och spelkonstruktörer Anton Björklund och Harald Mellbom

Arbetet i dessa grupper har varit praktiskt inriktat och fokuserat på att skapa det pedagogiska rummet. Här har personer från olika organisationer och med vitt skilda kompetensområden samarbetat.

- Det har varit olika världar som har mötts. Vi är pedagoger, tekniker, formgivare, bygger, och så vidare. Utmaningen har varit att synka oss och det har fungerat jättebra, säger Inger Elgestedt, som jobbar som pedagog på Vasamuseet.

Här nämns två faktorer som har bidragit till framgång i arbetet. För det första har projektet haft en stark förankring internt på Vasamuseet och de personer som har intervjuats har upplevt att *Alla ombord!* har varit ett prioriterat projekt.

- Ledningen är glad över projektet och stödjer det. Det är en ny grej. Vi har fått stöd, inte bara internt, utan också genom media och från andra myndigheter och organisationer, säger Peter Dans, snickare på Vasamuseet.

- Jag fattade inte riktigt hur mycket jobb det skulle bli, man fortsatte att tänka på basverksamheten. Sedan kunde jag dra ner på det vanliga arbetet och ägna mer tid åt det här. Det var nödvändigt. En lärdom är kanske att man skulle ha gjort det ännu tidigare, säger Inger Elgestedt.

Den andra faktorn som lyfts fram som en förklaring till ett framgångsrikt arbete i de här grupperna är projektledningen. Projektledare Carina Ostenfeldt har ingått i samtliga arbetsgrupper. Hennes tydliga vision i kombination med förmågan att tänka konkret och konstruktivt har enligt projektdeltagarna gjort arbetet med det pedagogiska rummet målinriktat.

- Carina Ostenfeldt hade ett gediget tänk från början. Hon var väldigt noga med att allt skulle gå enligt plan. Till exempel att teknikerna skulle ha sina ritningar i tid, säger Inger Elgestedt.

- Projektledaren visste vad hon ville ha. Hon hade ett grundkoncept och en vision, men hon tänkte också konkret. Så funkar det inte alltid. Vissa har en luddig vision som inte går att ta på, men som snickare måste vi ha något konkret, en scen, en skiss, eller vad det nu är, säger Peter Dans.

En annan framgångsfaktor, enligt pedagogerna, är samarbetet med expertgruppen, som består av sju barn i åldrarna 7-14 år. De har delat med sig av förslag om innehåll och genomförande. De har också mandat att trumfa över de andra gruppernas förslag

om de önskar en annan funktion i rummet eller ett annat innehåll. Gruppen har träffats fyra gånger.

- Expertgruppen knöts till projektet för att det skulle finnas ett tydligt barnperspektiv. Vi har betonat att vi ser dem som jämbördiga kollegor. Vi har skrivit avtal med dem, avtal som är skrivna på ett enklare "barnspråk", och de får betalt för sitt arbete, säger Carina Ostenfeldt.

- Det har fungerat jättebra. De bidrar med innehåll och synpunkter på vad som funkar fysiskt. Det är lätt att ha barngrupper men sedan inte bry sig om vad de säger. Vi tar till oss deras idéer och tar tillvara dem på olika sätt. Det är viktigt att alla i expertgruppens idéer finns med på något sätt, säger Inger Elgestedt.

- Det har varit superkul att få vara med och att få bidra, säger Filippa Kritz.

- Det känns både viktigt och roligt, säger Therese Sundkvist.

Utöver träffarna har man hållit kontinuerlig kontakt via e-post med expertgruppen. Kontakt har ibland även hållits med enskilda medlemmar.

- Expertgruppen kommer även att agera guider för sina klasskamrater. Det sker när de kommer på testbesök för att delta i det nya upplägget då vi går igenom det nya materialet, säger Carina Ostenfeldt.

Jessica Stjernström som har varit med och satt samman expertgruppen tycker att samarbetet har fungerat bra.

- Min reaktion efter första träffen var att det här verkligen är experter. Trots att de inte vet hur det ska bli så kommer de med idéer. Det är imponerande. De ser lösningarna, säger hon.

Den fjärde arbetsgruppen är styrgruppen. I den ingår Robert Olsson, SMM, Torbjörn Ågren, SMM, Anita Boman, Handisam, Kent Holmström, KS, Christina Wahlund Nilsson, Rädda Barnen och Sten Vesterman, SPSM. Styrgruppen har haft det övergripande ansvaret för projektet, i frågor som rör alltifrån inriktning till budget.

- Styrgruppens uppgift är formellt att styra projektet, det vill säga att ge projektledaren beslut om vad som ska göras. Styrgruppen ska inte hålla på med praktikaliteter och detaljer, säger Carl Älfvåg.

Den allmänna uppfattningen är att arbetsorganisationen har fungerat. Styrgruppen har de facto fungerat som en styrgrupp som inte lägger sig i detaljer, vilket förklaras av att projektledningen har varit väldigt tydlig.

- Projektledaren ser till att projektet hålls stramt, att rätt beslut fattas i rätt grupp, säger Carl Älfvåg.

Någon deltagare tycker att styrgruppsmötena ibland har tenderat att bli för detaljinriktade.

- Detta har jag påpekat. Jag har sagt att jag uppskattar mer struktur. Det har varit några konkreta frågor där jag har tänkt att det här behöver vi inte sitta diskutera i styrgruppen. Överlag har det ändå fungerat mycket bra, säger en av projektdeltagarna.

En femte arbetsgrupp har ansvarat för marknadsföring. I marknadsföringsgruppen ingår Mathias Andersson, Carolina Blaad, Annika Lagerholm, Carina Länk, Hanne Simonsson och Annika Ström. Som processutvärderare har jag ej intervjuat någon av dessa personer.

Projektledaren är representerad i samtliga grupper och koordinera deras olika arbeten. Se bilaga arbetsorganisation och kontaktlistan.

4.3 Så har rummet tagit form

Det rum som utgör kärnan i *Alla ombord!* ligger på entréplanet på Vasamuseet. Rummet har tidigare använts för skolbesök, men byggs nu om och får en helt ny utformning – helt och hållet genom arbetet med *Alla ombord!*

När projektet inleddes fanns i princip bara ett tomt rum. När denna utvärdering skrivs så är rummet inte helt färdigställt, eftersom invigningen inte sker förrän i slutet av november, men det mesta av arbetet har gjorts och det som återstår kommer att avslutas inom några veckor.

Arkitekten Martin Jämtlid gjorde en första skiss på hur rummet skulle kunna byggas. Den slutliga utformningen skiljer sig på många sätt från den ursprungliga skissen, även om grund fortfarande är densamma. Detta var också meningen. Det pedagogiska arbetet har varit en process, där många idéer har testats, justerats, förkastats eller antagits. Resultatet är ett rum som är världsunikt, och som har skapats av en lång rad personer.

Den första skissen presenterades på en kick off i februari 2008. Skissen innehöll en grundstruktur. Rummet skulle delas i två plan, med ett övre plan som sträcker sig som en balkong i den bakre delen av rummet. På golvet skulle det finnas utrymme för olika aktiviteter. Tanken var att rummet skulle vara multifunktionellt och kunna användas många olika sätt.

Den ursprungliga skissen var inte särskilt detaljerad. Detaljer och pedagogiska lösningar har utarbetats av de olika arbetsgrupperna.

Redan i projektansökan fanns tre teman att bygga pedagogiken kring:

1. Livet ombord
2. Marinarkeologi
3. Det seglande skeppet

Livet ombord är ett tema som Vasamuseets pedagoger arbetar mycket kring i den ordinarie verksamheten. De två övriga perspektiven var nya.

Teknik- respektive pedagoggruppen har träffats ungefär en gång per månad. Vasamuseets pedagoger och tekniker har arbetet med utformningen fortlöpande och hela tiden haft en tät kontakt med projektledaren.

Alla lösningar och detaljer i rummet har prövats mot det övergripande målet med projektet – att skapa förutsättningar för alla barn och unga att uppleva och delta i den pedagogiska verksamheten, och inte minst att motverka särlösningar.

För att lyckas med detta har ett antal olika stationer arbetats fram. Ett exempel är marinarkeologiväggen.

Under balkongen byggs en modell som föreställer en havsbotten, som klättrar upp på väggen. Det är Stockholms ström där Vasaskeppet sjönk. Havsbotten är ett utsnitt där en del av skrovet syns. Här kan man både se och känna sig fram för att få en uppfattning om hur det såg ut på botten där skeppet låg. Det finns bland annat kanonportar.

- Vi tänkte bland annat på dem som inte ser. De ska kunna känna på kanonerna. Det blir exakta kopior som är ingjutna i väggen, säger Inger Elgestedt.

En annan detalj är att allting byggs relativt lågt så att man kan sitta ner och ändå känna sig fram.

I marinarkeologiväggen finns också ett antal hål i vilka man kan sticka in handen. Där kan man lägga kopior av olika föremål.

- Vi kan till exempel lägga personliga tillhörigheter, en sked, en sko. Man ska kunna ta ut dem och prata med varandra och associera om vad det är man har fått. Alla föremålen bildar tillsammans en berättelse om livet ombord. Det tänket ska genomsyra alla stationer. Det ska funka att göra långa teman och enskilda delar. Vi vill inte ha ett fast program. Man ska kunna anpassa efter gruppen som kommer. Allt ska funka för alla, säger Inger Elgestedt.

Den mest tekniskt avancerade stationen är kollerstocken, det vill säga skeppets styranordning. I rummet finns en datorbaserad styrlösning som besökarna kan använda i en samarbetsövning. Övningen går ut på att styra skeppet. Poängen är att den som styr inte ser hur skeppet färdas. Istället måste den personen kommunicera med sina medhjälpare som ser hur skeppet rör sig på en skärm på väggen.

Styranordningen kom till efter en idé från ett av barnen i expertgruppen.

- Vi hade funderat lite på att göra något med styrning av skeppet. När vi träffade experterna så var det någon som frågade just, hur styr man skeppet? Då bestämde vi att göra något kring det. Vi kopplar ihop teknik och autencitet i museet, säger Inger Elgestedt.

En annan station är hissen som används för att ta sig upp på balkongen. Hissen är ingen hiss utan en dykarklocka.

- Dykarklockan är ett exempel på en generell lösning. När de ska upp så måste alla ta samma väg. Det är inte så att några kan springa i en trappa och några får åka hiss, utan alla gör samma sak, säger Carina Ostenfeldt.

Den stora utmaningen i utformningen av alla stationerna har varit att skapa ett rum med ett pedagogiskt tänk där ALLT funkar för ALLA.

- Det är inte så att alla måste göra exakt samma sak. På den marinarkeologiska väggen vill vi till exempel att man ska kunna känna sig fram och bilda sig en uppfattning. Vi tänker framför allt på personer som inte ser. De ska kunna känna kanonluckorna och skrovet, säger Inger Elgestedt.

Projektets expertgrupp har löpande medverkat i arbetet med rummet. De har haft fyra gemensamma möten samt möten med enskilda medlemmar kring vissa moment under vintern/våren/sommar 2008. Vid det första mötet var fokus idéer.

Mötet började med att gruppen fick en visning på museet. Därefter tittade de på rummet och Carina Ostenfeldt och pedagogerna berättade om planerna. Gruppen fick sedan i uppgift att rita idéer till rummet.

Filippa Kritz, som är en av projektets experter, tycker att uppgiften att rita idéer var särskilt rolig. Framför allt för att hon fick använda sin egen fantasi.

- Jag ritade vad som fanns i ett skepp, mat som man hade förr i tiden, kläder att testa, mediciner om man är sjuk, berättar hon.

Såhär säger en förälder om arbetet:

- Arrangemanget är jättebra. De tar det i barnens takt, efter barnens förutsättningar. De låter barnens idéer flöda och är verkligen noga med att fånga upp allas idéer.

Christina Wahlund Nilsson som varit med när expertgruppen har träffats upplever också att samarbetet har fungerat bra.

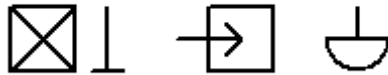
- Det är inte bara symboliskt. Man har lyssnat på dem och tagit till sig av deras åsikter och idéer, säger hon.

4.4 Bliss-symboler

En del i projektet har varit att ta fram ett antal helt nya bliss-symboler. Bliss är det internationella språk där ord representeras av olika bilder. Med hjälp av en blisskarta kan användaren kommunicera och skapa fullständiga meningar.

Problemet var att det saknades en väldig massa symboler för att kunna kommunicera om Vasaskeppet. Därför bestämdes på ett tidigt stadium att nya symboler skulle tas fram.

Arbetet har huvudsakligen letts av Wern Palmius på Specialpedagogiska institutet/Specialpedagogiska skolmyndigheten.

- Det är en svår process. Man kan säkert uttrycka tusentals ord om Vasa. Vi har varit tvungna att reducera antalet kraftigt, säger han.

En person som sitter i Svenska blisskommittén har utarbetat symbolerna. De nya symbolerna presenterades på ett internationellt blisskonvent i Kanada i juli 2008. Sammanlagt godkändes ett 30-tal nya tecken av sekretariatet i Kanada.

- Jag ser framför mig att vi kommer att ha en blisskarta som man kan få ungefär som man får en broschyr på ryska på museet, säger Wern Palmius.

Samtidigt görs en bok som de besökare som använder bliss kommer att få hemskickad före besöket på museet. I boken finns blissymbolerna, teckningar och fotografier.

5. RESULTAT

5.1 Allmänt om erfarenheter och resultat

Av förklarliga skäl är det inte möjligt att utvärdera projektmålen på det här stadiet, eftersom rummet invigs i slutet av november. Bilder, pressklipp, och så vidare kommer att kunna bifogas efter öppningen.

Man kan ändå konstatera att de mål som satts upp för 2008 i huvudsak har eller kommer att nås. Projektet har fått stor uppmärksamhet – trots att den första fasen inte ens avslutats. Bland annat har regeringen omnämnt *Alla ombord!* i budgetpropositionen.

Det återstår kontakt och möten med fler barn. Bland annat planeras arbetet med att bereda unga människor med egen erfarenhet av funktionsnedsättning till första delen av nästa år. Då kommer döva guider och pedagoger att utbildas för att de ska kunna ta emot barn på teckenspråk.

Överlag så är projektägarna mycket nöjda med vad projektet åstadkommit hittills.

- Vi lär oss mycket om annan skolverksamhet genom *Alla ombord!* Det är inte en exklusivitet. Vi använder det här som ett exempel på ett projekt där man lyfter fram alla barns rätt till utbildning. Jag ser det som en utbildningsfråga, säger Christina Wahlund Nilsson.

- Vi har varit och tittat på rummet och ser att det kommer att bli jättebra. Målen uppnås. Det har funnits ett stort intresse utifrån och det är förstås roligt. Bland annat har det funnits intresse från andra museer som säkert vill göra något liknande. När det blir spin off-effekter så är det ett sätt att förbättra tillgängligheten i samhället. Den svenska handikappolitiken går ju ut på att göra generella lösningar, det är den gängse inställningen i dag. I det här rummet så har man försökt ta hänsyn till alla funktionsnedsättningar. Sedan kommer alla ändå inte kunna göra allt, men det är en bra vision, ett bra sätt att tänka. Det känns naturligt att Handisam är med här, säger Anita Boman.

- När vi inledde vår kontakt så kände jag genast trygghet i idén. Det fanns ingen övertro med storslagna visioner, det man hade var realistiskt. Jag tycker fortfarande att allt är lika jordnära. Man genomför det man har bestämt att man ska göra. Så är det inte alltid när man samarbetar med olika parter. Här håller man en idé in i det sista, alternativt bestämmer man sig gemensamt för att man släpper den och gör något annat istället, säger Jessica Stjernström.

Jessica Stjernström är också den som genom RBU har haft mycket kontakt med barnen i expertgruppen och deras familjer.

- De har blivit så väl lyssnade på. Man kan ibland känna att det är ett spel för gallerierna att man samråder med handikapprörelsen. Så är det inte här. Här tar man barnen på största allvar. Vi hör från deras föräldrar att projektet bryr sig om vad barnen säger.

Hon tycker också att projektet har lyckats med ambitionen att motverka särlösningar.

- Här kommer ingen sticka ut i negativ bemärkelse. Det blir inte bara "Nisse i rullstol". För en gångs skull får han känna att han är mitt i gemenskapen, säger Jessica Stjernström.

- Att projektet har uppnått de kortsiktiga målen är kristallklart. Det ser vi från dag till dag. Det är väldigt roligt, säger Kent Holmström.

- Vi har lyckats genomföra de saker vi skulle göra. Vi ligger i fas i budgeten. Det har varit vissa förseningar men nu ligger vi i fas. Vi har lyckats hålla ordningen i projektet. Det har skötts proffsigt tycker jag. Personligen tycker jag det är viktigt att vi har lyckats få in det här perspektivet i många andra projekt. Inte bara våra egna, utan även där vi jobbar med andra parter

Projektledaren Carina Ostenfeldt menar att själva samarbetet mellan de olika parterna är en framgångsfaktor, även om det har funnits baksidor av så många inblandade också.

- Att vi är flera samarbetspartners har varit en absolut förutsättning för att hinna med så mycket på så kort tid. Genom att gå samman arbetar vi alla med det som ingår i våra ordinarie uppdrag men får ut så mycket mer. Olika sakkunskaper, erfarenheter perspektiv och kontaktnät bildar en fantastisk möjlighet som vi aldrig skulle haft enskilt.

- Alla positiva reaktioner från dem som informerats om projektet eller hittat det själva har också varit bidragit till det goda genomförandet. Nyfikenhet, förväntningar och iver att få ta del av och lära sig av det vi gör är stor. En stor projektgrupp tar tid att administrera. Alla har olika erfarenheter av att arbeta i projektform. En del har lång erfarenhet och orienterar sig snabbt och självklart och är väl förtrodda med projektformens organisation och dess olika funktioner. Andra har mindre erfarenhet eller deltar för första gången i en konsekvent projektorganisation. Detta har krävt organisatorisk handledning, säger Carina Ostenfeldt.

Hon har också sett vissa hinder och svagheter i projektet. Bland annat har det funnits en sårbarhet genom att så mycket ansvar har legat på en enda projektledare.

- Mycket ansvar har legat på mig som projektledare. Det är ett stort förtroende men också en sårbarhet. Till exempel vid sjukdom blir det lätt att den drivande kraften och uppföljningsansvaret hamnar på för få, säger Carina Ostenfeldt.

5.1 Hur lever verksamheten och erfarenheterna vidare?

Verksamheten lever framför allt vidare genom att projektet går vidare med etapp två och tre under 2009 och 2010. Det finns en kontinuitet genom organisationen, som byggs upp för att fungera som ett resurscenter. Målet är att verksamheten efter projektiden ska vara etablerad som en ordinarie verksamhet genom vilken man kan stödja andra som vill arbeta på samma sätt.

- Vi ser att vi kan inspirera och handleda runt och om i landet och internationellt. Erfarenheterna kan också leva vidare genom kontinuerlig utveckling i nya

utvecklingsprojekt inom olika områden tillsammans med andra parter och företag, säger Carina Ostenfeldt.

- På sikt tänker jag att den ordinarie verksamheten ska bli mer som det här. Det har varit en uppenbarelse för oss under arbetsprocessen. Man kan inte längre tänka på "vanliga klasser" för man inser att alla klasser har något med något behov, säger Inger Elgestedt, pedagog vid Vasamuseet.

Detta är än så länge en målsättning och det återstår att se hur erfarenheterna kommer att leva vidare genom ordinarie verksamheter. Det är i vilket fall positivt att personer som arbetat med projektet upplever att de fått lärdomar som de bär med sig och säger sig ha nytta av.

Nästa år planeras bland annat utbildningsdagar för att förankra erfarenheterna och perspektivet inom myndigheten i sin helhet.

5.2 Hur sprids resultatet?

En hemsida har byggts – www.maritima.se/allaombord.aspx. Där kan man få information om projektet och följa utvecklingen bland annat via bilder som uppgraderas varje månad. Hemsidan fungerar även som en kurs i frågorna som projektet berör. Här finns litteraturtips, länkar, information om regler och idébakgrunden. Flera positiva reaktioner har kommit på innehållet i hemsidan. Att det just fungerar som en kurs och gör tillgänglighetsarbetet mer begripligt.

Ett informationsblad har tagits fram på svenska och engelska som spridits via utskick och via e-postlistor. Informationsbladet och länk till hemsidan finns på flera ställen.

Pressmeddelande har skickats ut vid starten av projektet. Marknadsföringen intensifieras i samband med öppnandet. Material tas med så att alla barn som besöker aktiviteterna får med sig detta. (Skickas till Allmänna arvsfonden efter invigningen.)

Projektledaren har i mån av tid tagit emot studiebesök och håller föredrag om projektet.

- Jag föreläser i två omgångar för all vård- och kulturpersonal i Malmö stad i oktober, som en del av deras vidareutbildning. Vi deltar på Sveriges lekterapeuters riksmöte och föreläser på Karolinska i vår, säger Carina Ostenfeldt.

Seminarium för forum för utställare och föreningen undervisning i svenska museer (FUISM) kring projektet hålls i december.

- Vi presenterar oss på museimässan i vår. Det stora trycket och intresset ligger på konceptet "det salutogena museet" som en väg att bland annat öka tillgängligheten men även att få nya målgrupper från annan offentlig verksamhet. Såsom rehabilitering och habilitering. Nästa år fortsätter vi med fördjupning och vidareutveckling med inriktning på bland annat utvecklingsstörning. Vi kommer bland annat ha studiecirkel tillsammans med ett gruppboende för att ta fram en modell som vi kan ge andra, säger Carina Ostenfeldt.

2009 görs en informations-power point i en kortare och en längre upplaga på svenska och engelska som ska användas i föreläsnings- och spridningssammanhang av alla samarbetspartners. En broschyr kommer även att produceras i samband med att de så kallade ute-lådorna eller äsplingar som de kallas (äsping = liten båt som följer stor båt) har premiär. Det här blir material som kommer att finnas på KS men även som kan användas vid demonstrationer och föreläsningar.

- År tre avser vi att publicera en bok om projektet och hur man kan arbeta om man vill göra något liknande. Roligt vore om man kunde placera satelliter av verksamheten hos andra, till exempel fyra andra museer i Sverige. Vi kommer att föreläsa i allt fler sammanhang och ta emot fler studiebesök.

Projektet har också väckt mycket nyfiken håll på andra håll. Inte minst tack vare att projektledaren och projektägarna har ansträngt sig för att nå ut.

Rädda barnen berättar bland annat att de informerar om projektet för lokalavdelningar i landet. De har också uppmärksammat arbetet internationellt och till invigningen kommer till exempel Rädda Barnen från andra europeiska länder. Oceanum i Västra Götaland har tidigt intresserat sig för *Alla ombord!* och det salutogena perspektivet finns representerat i en särskild arbetsgrupp hos dem. Vasamuseet har informerat om projektet internationellt.

Faktaruta 2: Statistik**Könsfördelning:**

I expertgruppen barn: 70% flickor

I projektgruppen: 47% kvinnor

I barnreferensgrupp från skolor: cirka 50% flickor

I expertgruppen: 30% pojkar

I projektgruppen: 53% män

I barnreferensgrupp från skolor: cirka 50% pojkar

Ålder:

I expert och referensbarn: 6-14 år

Etnisk bakgrund: I expertgruppen har 20% annan etnisk bakgrund än svensk. I skolreferensgruppen har 60% annan etnisk bakgrund och vad man kallar förortsuppväxt.

Problembild:

Samtliga barn i expertgruppen har erfarenhet av olika funktionsnedsättningar såsom rörelsehinder, syn, hörsel, kognitivt, neurologiskt. Även projektgruppens medlemmar har rekryterats så att egen erfarenhet av funktionsnedsättningar eller erfarenhet som förälder, syskon eller via tidigare arbete har varit meriterande. Detta har varit en garanti för att olika perspektiv på tillgänglighet och värdiga lösningar närvarande hela tiden.

Målgruppens delaktighet:

Expertgruppen har följt och aktivt deltagit i arbetet från start. De är kontrakterande och ersätts ekonomiskt. Avtal och ekonomisk ersättning är en viktig del i att bli tagen på allvar. Deras synpunkter protokollförs och vidarebefordras till andra dela i myndigheten som berörs av tillgänglighetsfrågor.

När rummet öppnar kommer vi att nå målgruppen i mycket större utsträckning än under denna produktions tid.

Samarbetspartners:

Statens maritima museer, Rädda Baren, RBU Stockholms län, Specialpedagogiska Skolmyndigheten, Karolinska universitetssjukhusets barndivision i Solna och Huddinge samt Handisam. Funka Nu, Bygg klokt, Stockholms handikappsupplysning, Stockholms landsting/Tolktjänst, Centrum för lätt läst, SDRF, Manilla skolan, Kvarnbackaskolan

Faktaruta 3: Aktiviteter och delmål år 2009

- Att producera tre externa pedagogiska lådor med avsändare *Alla ombord!*, Vasamuseet, som kan användas för verksamheten utanför museet. Innehållet produceras med samma krav som i den övergripande målbeskrivningen. Tema ett: att segla ett skepp; och tema två: marinarkeologi. Dessa används även för att sprida information om teknik och formutveckling som projektets första fas producerat.
- Etablera verksamheten på KS/barndivisionen i Solna och Huddinge
- Utbilda KS-personal i att hantera rummet och låta SMM-personal praktisera på KS. Fördjupa rehabiliteringskonceptet.
- Att med hjälp av pedagogisk konsult vidareutveckla och fördjupa den pedagogiska verksamheten med fokus på bemötande och kommunikation kring kognitiva problem.
- Etablera kontakt med habiliteringscenter som referensgrupp.
- Utbilda unga teckenspråkkunniga guider och pedagoger så att dessa kan arbeta direkt med gruppen barn med hörselnedsättning på sitt språk.
- Fotodokumentation av verksamheten och de olika uppläggen.
- Ta fram informationsmaterial om projektet i form av en broschyr och en Power Point-presentation på svenska och engelska.
- Genomföra proaktiv processutvärdering fas två.
- Internutbildning av projektgruppen vid två heldagar.
- Påbörja arbetet med slututvärderingen. Beställning av barnkonsekvensanalys och artiklar till bokpublikation.
- Etablering av grundorganisation inför bygget av ett resurscentrum i samarbetspartners organisationer.
- Avrapportering till Allmänna arvsfonden och framtagning av projektbeskrivning för år 2010.